

JOGI KULTÚRTÖRTÉNETI, JOGI NÉPRAJZI KISKÖNYVTÁR 1.

Tárkány Szücs Ernő
Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi
Kutatócsoport

www.jogineprajz.hu

Tanulmányok
Tárkány Szücs Ernő
születésének
90.
évfordulója tiszteletére

Szerkesztette: Nagy Janka Teodóra

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
ILLYÉS GYULA KAR

SZEKSZÁRD
2014

Tanulmányok
Tárkány Szücs Ernő
születésének
90.
évfordulója tiszteletére

JOGI KULTÚRTÖRTÉNETI, JOGI NÉPRAJZI KISKÖNYVTÁR 1.
Sorozatszerkesztő: Nagy Janka Teodóra

Tanulmányok
Tárkány Szücs Ernő
születésének
90.
évfordulója tiszteletére

Szerkesztette:
Nagy Janka Teodóra

PTE IGYK
PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
ILLYÉS GYULA KAR
HUNGARY - SZEKSZÁRD

SZEKSZÁRD
2014

Tárkány Szücs Ernő Emléknep és Konferencia
Szekszárd, 2011. október 5.

ISSN 2064-888X
ISBN 978-963-7305-67-2

© Szerzők 2014
© Szerkesztő 2014

*A jogtörténeti kutatások új forrásai: jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi digitális
adattár K 109191 számú OTKA kutatás támogatásával készült*

Kiadja: Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar
Felelős kiadó: Dr. Horváth Béla dékán

Fedélterv: Sárközi Gabriella
Technikai előkészítő munkák: Hammer Zsolt, Szabó Ernő

Nyomda: Szent László TISZK Nyomdája
Vezető: Vida Lajos

TÁRKÁNY SZÜCS ERNŐ
(Hódmezővásárhely, 1921. október 13. – Budapest, 1984. július 10.)

Tartalomjegyzék

A Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kiskönyvtár sorozat indulása elé	13
Foreword.....	17
<i>Tárkány Szücs Attila: Három egyperces Tárkány Szücs Ernőről</i>	<i>19</i>
TÁRKÁNY SZÜCS ERNŐ MUNKÁSSÁGA A TUDOMÁNYTÖRTÉNETBEN	23
<i>Mezey Barna: Tárkány Szücs Ernő jogtörténete.....</i>	<i>25</i>
<i>Bognár Szabina: Tárkány Szücs Ernő jogi néprajzi kutatásai és a nemzetközi néprajztudomány</i>	<i>37</i>
<i>Nagy Janka Teodóra: A „híd-szerep” értelmezési lehetőségei Tárkány Szücs Ernő életművében.....</i>	<i>45</i>
<i>Kajtár István: A jogi kultúrtörténet a Pécsi Műhelyben.....</i>	<i>57</i>
TÁRKÁNY SZÜCS ERNŐ JOGI NÉPRAJZI SZINTÉZISÉNEK (Magyar jogi népszokások) MEGJELENÉSE A HAZAI KUTATÁSOKBAN	65
<i>Bánkiné Molnár Erzsébet: Jogi néprajzi vonatkozások két szabad kerület társadalomtörténeti kutatásából.....</i>	<i>67</i>
<i>Bárth János: A székely tízes, a falurésznyi szomszédsági közösség</i>	<i>81</i>
<i>Béli Gábor: A XVIII. századi megyei törvényszéki büntetőperek néprajzi vonatkozásai</i>	<i>101</i>
<i>Gelencsér József: Tárkány Szücs Ernő inspirációi.....</i>	<i>121</i>
<i>Homoki-Nagy Mária: Kutatói tapasztalatok a jogtörténet és a néprajz tudományának határán</i>	<i>135</i>
<i>Horváth József: A kora-újkori győri végrendeletek jogtörténeti forrásértékéről153</i>	
<i>Petercsák Tivadar: Törvények és helyi jogszokások a közbirtokosságok működésében</i>	<i>175</i>
<i>Bognár Szabina: Tárkány Szücs Ernő bibliográfiája</i>	<i>185</i>
A tanulmánykötet szerzői	201
Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport	203

A „híd-szerep” értelmezési lehetőségei Tárkány Szücs Ernő életművében¹

Nagy Janka Teodóra

Tárkány Szücs Ernőre 80. születésnapján a magyar közélet a Mádl Ferenc köztársasági elnök által a Tárkány Szücs-házon elhelyezett tábla megkoszorúzásával, a néprajztudomány a tudós szellemi örökségét számba vevő konferenciával, az egykori alma mater pedig egy kiállítás szervezésével emlékezett szülővárosában, Hódmezővásárhelyen 2001. október 12-én. Születésének 90. évfordulóján, 2011-ben egy szekszárdi konferencián idézték jogtörténészek, néprajzosok, történészek a tudományos pályája eredményeit, a jeles kutatót névadójául választotta a jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi kutatócsoport. De vajon értjük is a tudományos életmű üzenetét?

Tárkány Szücs Ernő, a néprajztudós pályáját, tudományos eredményeit már többen, több szempontból is számba vették, értékelték. Halálát követően a pályatárs, Katona Imre emlékezett rá publikációs jegyzékét is közreadva, majd Hoffmann Tamás. Nyolcvanadik születésnapján Paládi-Kovács Attila készített mérleget a kutatói pályáról, a kutatási területen általa végzett munka és a hátrahagyott feladatok egy adott szempontú leltározására magam is kísérletet tettem.²

Az ezredvég néprajztudományának eredményeit összegző Magyar Néprajz 2000-ben megjelent, VIII., Társadalom kötetében három fejezet

¹ **A tanulmány A jogtörténeti kutatások új forrásai: jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi digitális adattár K 109191 számú OTKA kutatás támogatásával készült.**

² Katona Imre: Tárkány Szücs Ernő (Hódmezővásárhely 1921. 10. 13.–Budapest 1984. 7. 20.) Nekrológ. Ethnographia, 1985. 397. p.; Hoffmann Tamás: Tárkány Szücs Ernő tudományos életrajza. Artes Populares. A Folklore Tanszék Évkönyve, 12. Budapest, 1985. 323. p.; Paládi-Kovács Attila: Tárkány Szücs Ernő helye a magyar néprajztudományban. In: Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások. Budapest, Akadémiai kiadó, 2003². 872. p.; Nagy Janka Teodóra: A magyar joginéprajz-kutatás eredményei és alternatívái. In: Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2003². 851. p.

is értékelte, újraértékelte Tárkány Szücs Ernő a társadalomnéprajz területén született, megkerülhetetlen kutatásait. Sárkány Mihály a népi jogtól a jogi népszokásokig terjedő áttekintésében, Kocsis Gyula az öngazgatás, közigazgatás területén, Szilágyi Miklós a törvények, szokásjog, jogszokás körében.³ Ezen széleskörű áttekintéseken túl száma sem ismert azoknak a tanulmányoknak, cikkeknek, amelyek Tárkány Szücs Ernő kutatástörténeti, illetve konkrét kutatási eredményeire támaszkodnak, illetve ezekre hivatkoznak.⁴

Mi itt és most a számos kínálkozó szempont közül a tanulmány keretei között elsősorban a különösen fontos, összekötő, folyamatosságot biztosító, a „híd” szerepét megvalósító kutatót kívánjuk a fókuszba állítani az alábbi premisszák mentén.

1. Tárkány Szücs Ernő személyében és munkásságában is összekötő kapocs volt a hazai jogi néphagyomány kutatások „virágkora” (Jogi népeletkutatás 1939-1948) és a II. világháborút követő tudományos korszak között.

2. Ő volt az, aki napirenden tartotta, újra és újra felvetette a jogi néprajz elméleti és módszertani alapfogalmai tisztázásának szükségességét, jelentőségét.

3. Problémafelvetése, gondolkodása, szemléletmódja, kutatási eredményei az interdiszciplinaritásra alapozva kapcsolódási lehetőségeket kínáltak és kínálnak a jövőben is más tudományterületekhez.

4. Tudományszervezőként és kutatóként egész életében a hazai és nemzetközi jogi néprajz emblematikus, tájékoztató pontot nyújtó képviselője volt.

5. A *Magyar jogi népszokások* monográfiája vissza- és előretétekintés is egyben: kutatási eredmények és feladatmeghatározások foglalata.

1. Tárkány Szücs Ernő személyében és munkásságában is összekötő kapocs volt a hazai jogi néphagyomány kutatások „virágkora” (Jogi

³ Sárkány Mihály: A társadalomnéprajzi kutatás hazai története; Kocsis Gyula: Öngazgatás, közigazgatás; Szilágyi Miklós: Törvények, szokásjog, jogszokás. In: Magyar néprajz VIII. Társadalom (szerk.: Sárkány Mihály – Szilágyi Miklós). Budapest, Akadémiai Kiadó, 2000. 29–66, 585–595, 693–758.

⁴ Vö.: Nagy Janka Teodóra: Tradicionális népi önkormányzatok. Szd, 2002.

népéletkutatás 1939-1948) és a II. világháborút követő tudományos korszak között.

Magyarországon az európai jogszokásgyűjtésekhez képest erőteljesen megkésve, 1939-ben kezdődött el a második világháborút követő esztendőkből is tartó, rendkívül széleskörű adatközlésen alapuló *jogi néphagyománygyűjtés*. Annak ismeretében, hogy a magyar népi jogéletkutatás nemzetközi előzményei közé sorolható a 19. századi Savigny-féle történeti-jogi szemlélet is, talán nem véletlen, hogy a társadalomtudósok, hivatalos jogalkalmazók mellett jogtörténészek váltak a mozgalom meghatározó alakjaivá.⁵ E gyűjtésekbe kapcsolódott be Bónis György tanítványaként Tárkány Szücs Ernő – egy életre elkötelezve magát a kutatási terület mellett.

Tárkány Szücs Ernő felmenői hódmezővásárhelyi parasztok voltak, apja, id. Tárkány Szücs Ernő, ismert helybeli ügyvéd, anyja Banga Ida.⁶ Tárkány Szücs Ernő a vásárhelyi református Bethlen Gábor Gimnáziumban érettségizett, ahol tanára, Tálasi István, az ELTE tárgyi néprajzi tanszékének későbbi professzora, volt rá nagy hatással. Középiskolásként részt vesz a Márciusi Front helyi szervezetének megalapításában, mindössze tizenhat éves, amikor a Baranya megyei Czúnban, majd Hódmezővásárhelyen, valamint a mellette fekvő Mártélyon terepkutatást végez: *„azt igyekeztem felkutatni, hogyan élnek az emberek jogi ügyekben a meglévő szabályokkal, mi a véleményük ezekről, vannak-e jogi népszokásaik.”*⁷ A gimnázium elvégzését követően

⁵ Nagy Janka Teodóra: European perspectives of studying Hungarian ethno-judicial life. In: Institutions of Legal History with special regard to Legal Culture and History (szerk.: Béli Gábor – Duchonová Diana – Fundarková Anna – Kajtár István – Peres Zsuzsanna). Pécs–Bratislava, PTE Állam- és Jogtudományi Kar – Insitute of Slovak Academy of Sciences, 2011. 377–386. p.

⁶ Az életrajzi adatok Katona Imre által írt nekrológból, a Csongrád Megyei Levéltár Hódmezővásárhelyi Levéltára Tárkány Szücs Ernő néprajztudós és felesége, Bihal Ella néprajzkutató irataihoz készített mutató bevezetőjéből, valamint az MTA Levéltárában található önéletrajzából valók: Katona Imre i.m. 377–381. p. Tárkány Szücs Ernő tudományos önéletrajza. Budapest, 1981. október 31. MTA Levéltár 2640/3.

⁷ Tárkány Szücs Ernő tudományos önéletrajza. Budapest, 1981. október 31. MTA Levéltár 2640/3. Németh László Égető Eszter című regényében Szücs Bandi néven szerepelteti Tárkány Szücs Ernőt, így a korszakba ágyazottan olvashatunk cserkész éveiről, a népi írókhoz való viszonyáról. Idézi Bognár

a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen lett joghallgató, ahol néprajzot, szociológiát és történelmet is hallgatott mindenekelőtt Bónis Györgytől, Gunda Bélától, Haáz Ferencről, K. Kovács Lászlótól, Venczel Józseftől és Viski Károlytól.⁸ Egyik évfolyamtársával 1941-ben elnyerte az egyetem jogtörténeti pályadíját *A székely bírói szervezet* című tanulmányával. „*Ez a siker és Viski Károly biztatása bátorítást adott arra, hogy a jogi néprajz körébe tartozó eredményeinkről Bónis Györgynek, a jogtörténet professzorának beszámoljunk, aki ettől kezdve irányította, anyagilag, erkölcsileg támogatta munkánkat. Hofer Miklós táblabíró segítségével azt is sikerült elérnie, hogy a kolozsvári járásbírószághoz díjoknak kinevezzenek és szolgálattételre az egyetemre rendeljenek át. Ez a joggyakorlatom a jogi népszokásokkal való foglalkozásomat megkönnyítette.*”⁹ Tárkány Szücs 1942–44 között – immár Bónis tanársegédjeként – tagja lett annak a tizennégy főből álló kutatócsoportnak, amely Kalotaszeg népi jogéletének feltárására vállalkozott, illetőleg részt vett a Venczel József vezette bálványosváraljai falukutatásban. Életének erről a szakaszáról, időbeosztásáról, a kutatások ütemezéséről részletesen tájékozódhatunk a fentebb már idézett levéltári csomókból, ahol fellelhetők „Tárkány Szücs Ernő betétszerkesztő díjnak” útszámlái és tevékenységkimutatásai.¹⁰ A kutatótáborok munkájáról beszámolókat tett közzé a Néprajzi Értesítőben,¹¹ és ekkoriban (1942-től) lett tagja a Magyar Néprajzi Társaságnak is. Kutatásai első eredményeit a kolozsvári Hitel,

Szabina: A népi jogélet kutatása Magyarországon. PhD disszertáció tézisei. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 2010.

⁸ Katona Imre i.m. 377. p.

⁹ Tárkány Szücs Ernő gépiratos önéletrajza az MTA Néprajzi Kutatóintézet irattárában (1975. május 18.) Idézi Paládi-Kovács Attila i.m. 864–865. p.

¹⁰ MOL IM K 579/ 15.417.; valamint: „1942-től kezdve minden szabadidőmet az erdélyi és a hódmezővásárhelyi jogi népszokás kutatásoknak szenteltem (pl. Székelyföld, Mezőség). Párhuzamosan a hazai és a külföldi szakirodalmat tanulmányoztam és eredményeimet folyamatosan publikáltam.” MTA Levéltár

¹¹ Tárkány Szücs Ernő: A bálványosváraljai falukutatótábor néprajzi munkája. Néprajzi Értesítő, 1943. 253. p.; Uő: A kalotaszegi népi jogélet-kutatás. Néprajzi Értesítő, 1943. 253–254. p.

és az abban az időben Csizmadia Andor által szerkesztett Kolozsvári Szemle hasábjain tette közzé.¹²

Tárkány Szücs Ernő 1944-ben megjelent, Mártély népi jogéletét bemutató önálló kötete a bíráló Degré Alajos szerint „határozott haladást” jelentett az első ilyen tárgyú munkához, Papp László Kiskunhalas népi jogéletét bemutató tanulmányához képest. Tárkány Szücs Ernő nem elégedett meg pusztán a népi jogszokások közlésével, hanem azokat jegyzeteiben össze is hasonlította az élő tételes magánjoggal, a magánjogi törvényjavaslat szabályaival, valamint a régi joggal. A kolozsvári egyetem második világháború végi áttelepítése miatt Tárkány Szücs Ernő Szegeden fejezte be tanulmányait, ahol továbbra is aktívan részt vett a Bónis György vezette gyűjtésekben, így Tápén is.¹³ A jogász munkája mellett szerkesztett folyóiratban, a Puszták Népében jelentette meg a népi jogéletkutatás új rendszerbe integrálását célzó írását, és recenzióval rendszeresen tájékoztatta a tudományos közvéleményt az újabb kutatási eredményekről. Rövid cikkei, közleményei, az alföldi jogélet kutatásáról közölt beszámolója a magyar jogéletkutatás egy szakaszának lezárását jelentették. Ezzel együtt új fejezet kezdődött Tárkány Szücs Ernő életében is. A harmincas évek programadó gyűjtéseinek szellemi örökségéből adódó *hídszerepből* azonban jócskán következtek nehézségek is. Ezek egy jelentős része a kutatási területhez kötődött, amely azonban elkerülhetetlenül meghatározta Tárkány Szücs Ernő személyes sorsát, kutatói életpályáját, tudományos előmenetelét is.¹⁴

2. Tárkány Szücs Ernő volt az, aki napirenden tartotta, újra és újra felvetette a jogi néprajz elméleti és módszertani alapfogalmait tisztázásának szükségességét, jelentőségét.

¹² Tárkány Szücs Ernő: Jogszokás-gyűjtés Kalotaszegen. Kolozsvári Szemle, 1943. 64–70. p.; Uő: Erdély öröklési jogszokásai. Hitel, 1944, 379–400. p.; Uő: Jogi elemek a kalotaszegi népmesékben. Kolozsvári Szemle, 1944. 137–145. p.; Uő: A juhtartás népi jogszabályai Bálványosváralján. Erdélyi Múzeum, 1944. 464–475. p.

¹³ Kőhegyi Mihály – Nagy Janka Teodóra: Bónis György és társai néphagyománykutatása Tápén III. (Forrásközlés). Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Ethnographicae 4. Szeged, 2003. 233–246. p.

¹⁴ Bognár Szabina 2010.

Tárkány Szücs Ernő mind hazai, mind nemzetközi szinten a jogi néprajz elméleti és módszertani kérdései tisztázásának következetes és avatott sürgetője volt. A *Results and Task of Legal Ethnology in Europe* tanulmányában miközben kísérletet tesz az európai jogi néprajz eredményeinek, kutatási módszereinek és feladatainak összefoglalására, definíciós és metodikai kérdéseket is tisztázni próbál.¹⁵ Állást foglal a jogi néprajz, mint önálló diszciplína mellett. A magyar jogtörténészek és jogszociológusok többségének, továbbá a nemzetközi kutatásokban mind meghatározóbbá váló antropológiai irányzat képviselőinek véleményétől eltérően úgy véli, nemcsak a primitív társadalmakban, de Európa írott kultúrával rendelkező országaiban is lehetséges és szükséges a jogi néprajzi kutatás. Egyrészt negatív (a jogtudománytól, a jogszociológiától és a jogtörténettől elhatároló), másrészt pozitív (explicit és taxatív) meghatározását adja a kutatási terület tárgyának.¹⁶

Meghatározó Tárkány Szücs munkásságában a jogi néprajzi kutatások esetében a *komplex módszer* kifejtése, amely olvasatában a jogi néprajzi jelenségek formájának az adott község (csoport) kultúrájához való kapcsolatának (jelentésének), az állami normákhoz való viszonyának (használatának), a közösség társadalmi-gazdasági alapszerkezetével összefüggésének (funkciójának), illetve változásának és vándorlásának meghatározott helyre és időre korlátozott, a gyűjtéssel azonos időszíkbán történő vizsgálatát jelenti.¹⁷

¹⁵ Tárkány Szücs Ernő: *Results and Task of Legal Ethnology in Europe*. *Ethnologica Europæana*. Párizs, 1967. 195–217. p. Újraközlés – In: Dundes, Alan – Dundes Renteln, Alison: *Folk Law. I–II. Essays in the Theory and Practice of Lex non Scripta*. New York–London, 1994. 161–186. p. Tárkány Szücs Ernő: *Az európai jogi néprajz eredményei és feladatai*. Létünk, 1976. 6. 3–4. 86–107. p.

¹⁶ Vö.: Kőhegyi Mihály–Nagy Janka Teodóra: *Adalékok a jogi néphagyománykutatás történetéhez*. In: *CUMANIA 14.* (szerk.: Bárh János). Kecskemét, Bácsk-Kiskun Megyei Múzeumok Igazgatósága, 1997. 207–223. p.; Nagy Janka Teodóra: *Népi jogélet a Dél-Alföldön egy jogtörténeti és történeti forrás tükrében (1781-1821): Mindennapi jegyzőkönyvek a Makó Városában előfordult ügyes bajos állapotokról*. Szekszárd, PTE Illyés Gyula Kar, 2012. 202–226. p.

¹⁷ Tárkány Szücs Ernő 1967. Az újraközlést a kötet recenziója kapcsán elemzi: Nagy Janka Teodóra: *Folk Law I-II. Essays in the Theory and Practice of Lex Non*

A Tárkány Szücs Ernő által itt megfogalmazottak tekinthetők a mai napig a jogi néprajz definíciós alapjának olyan interdiszciplináris tudományterületként jellemezve azt, amelynek tárgya elsősorban, de nem kizárólag a paraszti társadalom normáinak vizsgálata (*a jogi vonatkozású társadalmi normatípus – a rendszert teljessé fogalmazva – lehet szokásnorma, jogszokás, szokásjog, jogi norma/jogintézmény, jogi népszokás, illetve jogi néphagyomány*)¹⁸ a komplex módszer alkalmazásával, felhasználva az írott forrásokon túl a szójhagyományt és a jogi vonatkozású tárgyi emlékeket.¹⁹ A jogi néprajz a tradicionális népi kultúra egészében való elhelyezést követően az analitikus, illetve összehasonlító módszerek alkalmazásával végzi el a szerkezeti és funkcionális elemek feltárását, elemzését, a változások irányának meghatározását.

3. *Tárkány Szücs Ernő problémafelvetése, gondolkodása, szemléletmódja, kutatási eredményei az interdiszciplinaritásra alapozva kapcsolódási lehetőségeket kínáltak és kínálnak a jövőben is más tudományterületekhez.*

Ma a jogi néprajz nem önálló tudományág, a kutatás más tudományágakkal közös határterületeken folyik, és az a körülmény, hogy az elmúlt évtizedben mind fontosabbá válnak az ún. *interdiszciplináris/multikulturális/szinergikus*, azaz tudományközi kutatások, kedvező helyzetet teremthet számára.

Tárkány Szücs Ernő problémafelvetései, kutatási eredményei például jól elhelyezhetőek a *jogi kultúrtörténet* keretei között is, hiszen számos olyan kérdéskört vizsgál, amelyet korábban hagyományosan az európai jogi néprajz részének tekintettek. (Nem szabad elfelejtenünk, hogy a Rechtsarchäologie osztrák kutatója, a témában gazdagon publikáló Gernot Kocher kifejezetten interdiszciplináris tudományként fogja fel a jogtörténetet, amikor az írott források mellett a szélesen értelmezhető vizuális információk – közöttük a néprajzi tárgyakon

Scripta. Szerk.: Alison Dundes Renteln, Alan Dundes. New York - London, 1994. 1035 p. Ethnographia, 1995. 106. 1193–1195. p.

¹⁸ Vö.: Nagy Janka Teodóra 2003.; Mezey Barna 2009.

¹⁹ Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1981. Nagy Janka Teodóra: A jogi néprajzi kutatások és az Ethnographia. Ethnographia, 2013. 3. 297. p.

előforduló ábrázolások – kiegészítő, helyreigazító vagy megerősítő szerepét hangsúlyozza.²⁰ A Pécsi Tudományegyetem jogtörténész professzora, Kajtár István többek között e témához kapcsolódva számos, a jogi néprajzot is gazdagító cikket publikált.²¹ A Mezey Barna által szerkesztett *Szimbólumok üzenete* kötet imponálóan gazdag tárháza a jogtörténeti kutatások e terület felé mutató eredményeinek.²²

Tárkány Szücs Ernő *Vásárhelyi testamentumok (1961)* könyve már témaválasztását illetően is a *hagyományos jogtörténet* tárgykörében helyezhető el. Az európai néprajz tárgyának körülhatárolása során Tárkány Szücs a diszciplína feladatának tekinti a feudalizmust megelőző társadalmak alapvetően szokásnormán alapuló jogi rendjének vizsgálatát éppúgy, mint a feudális társadalom szokásjogi anyagát (mindinkább ideértve az íratlan jogforrásokat is). Választott kutatási témája aspirantúrája idején szintén a jogtörténet hagyományos témái közé sorolható, hiszen a jobbágyság, parasztság életét meghatározó differenciált jogrend a jogi néprajz vizsgálati körébe tartozónak is tartott, jogtörténészek fontos kutatási témáihoz kapcsolódott.²³

Tárkány Szücs Ernő a *Magyar jogi népszokások* címmel megjelentetett nagyívű áttekintésében a *jogelmélet*, illetve az *összehasonlító jogelmélet* felé is kínált kapcsolódásokat a jog hatékonyságáról, illetve annak egyik elemeként a jogismeret, a jogtudat szerepéről, ezen belül a tradíciók, a hagyományok, értékrendek jelentőségéről kifejtett megállapításaival, problémafelvetéseivel. (Sőt, nyitva hagyta a megközelítések és módszerek, szemléletbeli eltérések distancia- és összefonódás megfogalmazási lehetőségét a *potenciálisan*

²⁰ Kajtár István – Nagy Janka Teodóra: Gernot Kocher: Zeichen und Symbole des Rechts. Eine historische Ikonographie. Ethnographia, 1999. 110. 2. 516–519.

²¹ Kajtár István: Bevezetés a jogi kultúrtörténetbe. (Institutiones Juris). Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2004.

²² A szimbólumok üzenete: a jogi kultúra jelképei: eljárások, szokások, formák és tárgyak (szerk.: Mezey Barna). Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011.

²³ Tárkány Szücs Ernő: Vásárhelyi testamentumok. Budapest, 1961.; Homoki-Nagy Mária: Egyes szerződési típusok a dél-alföldi mezővárosok joggyakorlatában. Acta Universitatis Szegediensis: Acta juridica et politica, LXIII.8. 2003. 3–66. p.

a jogi néprajz egyik kitörési pontjának is tekintett jogi antropológiai irányzat képviselői számára is!)

Bár Tárkány Szücs Ernő kutatásai, meghatározó monográfiái mindvégig elsősorban *történeti* – a társadalomnéprajzon belül is történeti néprajzi jellegűek –, és kevésbé figyelhető meg benne a társadalomtudományi szemlélet egyenrangúsága, mint Tagányi Károlynál, mindig fel-felbukkan a jelenidejűség iránti érzékenység. Az is figyelemre méltó ebben az összefüggésben, hogy Tárkány Szücs az európai néprajz történeti áttekintése révén vált ugyan a nemzetközi kutatások ismert alakjává, fogalmi és módszertani megközelítése viszont az egyidejűség problémakörét igyekszik megragadni. Sőt, amint a 2009-ben megjelent *Jogi néprajz - jogi kultúrtörténet* konferenciakötet egyes tanulmányai is igazolják, Tárkány Szücs Ernőtől nem volt idegen a jogszociológiai megközelítés sem! (Csak emlékeztetni szeretnénk arra, hogy éppen a jogi néprajzi kutatásokban Csizmadia Andor munkatársaként részt vevő *Kulcsár Kálmán* írja majd a kísérő tanulmányt Tárkány Szücs jogi szintéziséhez!)

4. Tudományszervezőként és kutatóként Tárkány Szücs Ernő egész életében a hazai és nemzetközi jogi néprajz emblematis, tájékoztató pontot nyújtó képviselője volt.

Tárkány Szücs Ernő szervezői szerepvállalás iránti fogékonysága már fiatalkorában megnyilvánult. Hódmezővásárhelyen még középiskolásként részt vesz a Márciusi Front helyi csoportjának létrehozásában (1938), a Tornyai Társaság titkárává, a Puszták Népe folyóirat szerkesztőjévé választják (1946). Bónis György kalotaszegi jogi népeletkutatásának egyik szervezője, majd a tápéi kutatásoknak is segítője, részese. A kutatói életpálya során kevesebb alkalma nyílik hazai tudományszervezői szerepvállalásra, nemzetközi szinten pedig csak az 1970-es évektől vállal kongresszusi részvételt (Chicago, 1973, Liege-Lüttich, 1975, Turku 1980), szerkesztőbizottsági tagságot (Dialectical Anthropology 1973-1977), nemzetközi szervezeti tagságot az International Union of Anthropological and Ethnological Sciences (IUAES) tagszervezetében (Commission on Contemporary Folk Law, 1978).

5. A Magyar jogi népszokások monográfia vissza- és előretételekintés is egyben: kutatási eredmények és feladatmeghatározások foglalata

Tárkány Szücs Ernő életművének a *néprajztudományban* elfoglalt helye és szerepe legplasztikusabban összefoglaló munkájának értékelésén keresztül határozható meg. A néprajztudományon belül a társadalomnéprajz, mint a tárgyi és szellemi kultúra mellett a népi kultúra harmadik nagy vizsgálati területének megjelenése módosította/és folyamatosan alakítja a jogi néprajzi kutatások koordinátarendszerét. Míg korábban a jogi néprajzi kutatások jelentős része a folklóron belül a népszokások körébe tartozott (mint jogi népszokás), az elmúlt évtizedekben sokkal konzekvensebben és árnyaltabban jelenik meg a társadalomnéprajz szerves részeként.

A néprajztudomány történetének egyes szakaszaiban eltérő hangsúllyal voltak jelen a történeti szemléletű és a jelenkutatást hangsúlyozó kutatások. Vizsgált időszakunkban a történeti személet tekinthető dominánsnak, hiszen a néprajz a mai napig inkább történeti tudományként definiálja önmagát. Így természetes, hogy a jogi néprajz tekintetében is e szemlélet a meghatározó, s ez jellemzi Tárkány Szücs Ernő 1981-ben megjelent, a 18. századtól a második világháborúig terjedő időszak jogi hagyományait, népszokásait összegző monográfiáját is.

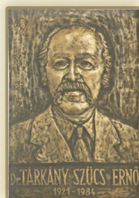
A *Magyar jogi népszokások*, amely egyszerre kutatástörténeti áttekintés, a hazai népi jogéletkutatás addigi eredményeinek, és természetesen a szerző gyűjtőmunkájának – immár két kiadást megélt – szintézise, sok tekintetben beváltotta a népi jogélet kutatóinak reményeit. Tárkány Szücs Ernő munkáját szívesen forgatják a különböző társadalomtudományok képviselői, a vaskos kötet visszaköszön ügyvédi irodák polcairól, néprajzi gyűjtemények elhagyhatatlan tartozéka, s bár inkább csak történeti bevezetésként, de szívesen hivatkoznak rá jogászok és jogszociológiai munkák is. *Tárkány Szücs Ernő hatalmas mennyiségű adatot dolgozott fel a jogi népszokások címszó alatt.* A téma újszerűsége, komplexitása, adatgazdagsága, a szerző tájékozottsága, olvasottsága minden részterületen lenyűgöző. Bár a néprajztudomány Tárkány Szücs kutatásainak fókusza, a téma interdiszciplinaritása miatt a kapcsolódó tudományterületek számára fontos eredményeket mondhat magáénak. Nem véletlen, hogy Bónis György ismertetőjében egyenesen a *jogi népszokások korpuszának* nevezte a kötetet – utalva a jogtörténethez kötődésekre. A *Magyar jogi népszokások* szakmai körökben nagy sikert aratott. A gimnáziumi osztálytárs, Katona Imre szerint több mint harminc ismertetés jelent

meg róla bel- és külföldi szaklapokban. A Magyar Jogász Szövetség Állam- és Jegtörténeti Bizottsága 1981. december 14-i ülésén Degré Alajos, Bónis György és B. Kállay István méltatták a kötetet. Bónis György referátumát az Ethnographia, B. Kállay Istvánét a Magyar Jog és egy neves japán jogi folyóirat közölte. Varga Csaba a Jogtudományi Közlönyben tette közzé a kutatások jogelméleti megalapozását felvállaló recenzióját. A kötetről megemlékezett minden jelentős tudományos-ismeretterjesztő folyóirat (Valóság, Magyar Tudomány, Világosság, Honismeret). Tárkány Szücs Ernő tisztelői a határokon túlra is eljuttatták a kötet hírért: Imreh István, Nagy Olga és Penavin Olga nemcsak egy-egy recenzió erejéig merültek el a jogszokások gyűjtésében, hanem mindhárman egyedülálló, sikeres kutatási programot valósítottak meg a témában.

Az összegző munkát méltató recenziókból jól kirajzolódnak annak erényei. A monográfia megjelenése óta eltelt több mint három évtized, a kötet társtudományterületek képviselői által történő gyakori forgatása azonban *megfogalmazza az újabb elvárásokat, kijelöli a következő nemzedékek kutatási feladatait is*. Ma még szembetűnőbb, hogy Tárkány Szücs Ernő munkájának *alapvető újszerűsége témaválasztásában rejlett*. A szélesen meghatározott tárgykörben élénk táruló adatgazdagság, szakirodalmi tájékozottság a kutatási terület létjogosultságát, kétségbevonhatatlanul imponáló eredményességét bizonyította. A szerzőnek meg kellett azonban küzdenie néhány alapvető nehézséggel is: a viszonylag nehezen körülhatárolható földrajzi és társadalmi térrel, valamint azzal, hogy a kutatás időhatárául megválasztott közel kétszáz esztendő a következetesen alapos elemzést szinte *don quijote-i* feladattá tette. Az egész kötetet végig kísérte, hogy a kutatási területnek Tárkány Szücs Ernő igényes alapvetése ellenére sem alakult ki egy konzisztens metodológiája, így a szerzőnek más tudományterületek eszköztárát kellett igénybe vennie. Tárkány Szücs Ernő alapvetően a történettudomány, kiegészítésképpen a jogtudomány és a néprajz módszer- és eszközkészletét választotta – amely többször is kompromisszokra kényszerítette.

Mára a Tárkány Szücs-monográfia egy nagyon fontos üzenet hordozójává, kérdés megfogalmazójává vált: mennyiben adaptálhatóak, használhatóak a jogi néprajz eredményei más tudományterületek számára? A gazdag anyag mennyire tükrözi a szokások tényleges differenciáltságát, társadalmi, térbeli, vallási, időbeli heterogenitását?

Melyek a válogatás legoptimálisabb szempontjai, megfelelő-e a tematikus vagy kronologikus rendezőelv? Hogyan viszonyul a monográfiában a jogi népszokások tekintetében az általános, a különös és az egyedi szint egymáshoz? Kiemelve egy-egy szokást a társadalmi, térbeli, időbeli kontextusból nem válik-e az esetlegessé, jelenség szintűvé? Sikerül-e differenciálni a gazdag adatokat jogintézményi szintek (a szokások „jogi minősége”) szerint (elkülöníteni a szokásnormát, jogszokást, jogintézményt, jogi népszokást, jogi néphagyományt)? Azaz: mit fog ábrázolni a magyar jogi népszokások mozaikképe? Kirajzolódik-e egy nagyívű társadalomtörténeti tábló, vagy mint a vásári kaleidoszkóp, ahogyan forgatjuk, mindig más és más rajzolatot mutat? Tárkány Szücs Ernő életműve kérdéseket indukál, „híd-szerepben” lépve fel, feladatokat is megfogalmaz a kutatók újabb generációi számára.

Tárkány Szücs Ernő

Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport

www.jogineprajz.hu

Tárkány Szücs Ernő, a jeles néprajztudós, a hazai és nemzetközi jogi néprajzi kutatás emblematikus alakja 90. születésnapja tiszteletére szervezett emléknapi és konferencia (Szekszárd, 2011. október 5.) szellemében született ez a tanulmánykötet. Egy személyes hangú visszaemlékezést követően (Tárkány Szücs Attila: Három egyperces Tárkány Szücs Ernőről) a kutatói életmű kitekintő értékelését vállaló tanulmányokat közöl (Mezey Barna: Tárkány Szücs Ernő jogtörténete, Bognár Szabina: Tárkány Szücs Ernő jogi néprajzi kutatásai és a nemzetközi néprajztudomány, Nagy Janka Teodóra: A „híd-szerep” értelmezési lehetőségei Tárkány Szücs Ernő életművében, Kajtár Istán: A jogi kultúrtörténet a Pécsi Műhelyben). A tanulmánykötet második része a kutatói életmű utóéletéből, hatásaiból ad ízelítőt a jogtörténet (Béli Gábor: XVIII. századi dél-dunántúli büntetőügyek jogi néprajzi vonatkozásai, Homoki-Nagy Mária: Kutatói tapasztalatok a jogtörténet és a néprajz tudományának határán), a néprajz (Bárh János: Erdélyi település- és társadalomnéprajzi kutatásaim jogi néprajzi vonatkozásai, Gelencsér József: Tárkány Szücs Ernő inspirációi („... hogy talán kedvet kap a jogi népszokások kutatására is”), Petercsák Tivadar: Törvények és helyi jogszokások a közbirtokosságok működésében) és a történettudomány területén (Bánkiné Molnár Erzsébet: Két szabad kerület társadalomtörténeti kutatásának jogi néprajzi vonatkozásai, Horváth József: A kora-újkori győri végrendeletek ogjtörténeti forrásértékéről).

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
ILLYÉS GYULA KAR

SZEKSZÁRD
2014